

KVINNER I NORSKE MOSKEER: NYE MULIGHETER

Nora Stene

**MUSLIMSK
DIALOGNETTVERK**

Tittel: Kvinner i norske moskeer: Nye muligheter.

© 2023 Muslimsk Dialognettverk (MDN)

Denne publikasjonen har nytt tallmateriale fra 2022. Teksten bygger ellers på Muslimsk dialognettverks rapport *Endring i det stille*, fra 2020.
<https://muslimskdialog.no/media/2020/07/Rapport-Endring-i-det-Stille-2021.pdf>

kontakt@muslimskdialog.no

Design: Glød

Trykk: Trykkpartner

Foto: Shutterstock/Minotenk

Foto bakgrunn: Shutterstock

INNHold

Hvordan deltar kvinner i norske moskeer?	3
Medias interesse	3
Ny lov som gjelder alle moskeer	3
Viktige spørsmål for alle moskeer	4
Moskeer i endring	4
Aktive kvinner i moskeene	4

Hvordan deltar kvinner i norske moskeer?

Denne rapporten tar opp Muslimsk Dialognettverks fem første medlemsmoskeer

- Albansk Islamsk Kultursenter Norge
- Center Rahma
- Det islamske fellesskapet Bosnia-Herzegovina Norge
- Det Islamske Forbundet - Rabita
- Islamic Cultural Centre (ICC)

Disse fem moskeene er alle viktige moskeer i Norge i dag. De er ulike, men viser alle nye muligheter for kvinner.

Medias interesse

Norske medier viser stor interesse for temaet kvinner i moskeene. I 2019 rapporterte NRK om lav kvinneandel i moskestyrer. Kilden var Brønnøysund-registeret. Tallene viste at ca. 70 % av norske moskeer ikke hadde noen kvinner i styrene. 30 % hadde noen, men få kvinner i moskeledelsen. Disse tallene ble gjentatt på sosiale medier. Mange tror derfor at kvinner ikke har noen betydning innad i moskeene.

En svakhet ved NRKs undersøkelse er at den ikke viser hvordan moskeer er organisert. En moske har ofte flere styrer og råd. Bare ett styre er registrert i Brønnøysund-registeret. NRK så heller ikke på lokal organisering eller hvilke andre arbeidsoppgaver kvinner kan ha. I 2020 ga Muslimsk Dialognettverk ut en lengre rapport for å vise hvordan moskeer kan være organiserte og hvilke endringer som har skjedd for kvinners deltagelse.

De lærde kvinnene	5
Kvinner i styrer og råd	5
Rekruttering av kvinner til lederverv	6
Kvinner i norske moskeer.	6
En lang, men lite synlig tradisjon	
Kort info om MDNs fem første medlemsmoskeer	6

Ny lov som gjelder alle moskeer

Ikke bare media, men også politikere er interessert i moskeer. De er særlig interessert i at kvinner ikke skal utelukkes fra lederroller. I 2021 fikk Norge en ny «Lov om tros- og livssynssamfunn». Loven slår fast at alle tros- og livssynssamfunn som mottar tilskudd skal skrive årsrapport om «tilstand og tiltak når det gjelder kjønnslikestilling». Det norske, politiske idealet er kjønnslikestilling. Både kvinner og menn skal ha like muligheter til å bli ansatt eller valgt til styrer og råd, med unntak for stillinger som er bestemt av religionen, som for eksempel det å være imam.

I den offentlige debatten om loven har noen fremstilt moskeer som et problem og at de får generøs økonomisk støtte uten at de fortjener det. De peker på at det er for få kvinner i styrene. Noen politiske partier har foreslått at trossamfunn må ha minimum 40 % kvinner i ledelsen for å få økonomiske støtte fra Staten. Men Stortinget bestemte i 2020 at de heller vil oppfordre trossamfunn til å få flere kvinnelige ledere, og at hvert trossamfunn på eget vis må arbeide for kjønnslikestilling.

Viktige spørsmål for alle moskeer:

- **Hva betyr kvinner for moskeene?**
- **Hva har endret seg de senere årene?**
- **Hva slags type oppgaver og lederverv får kvinner i moskeene?**

Moskeer i endring

I den islamske verden har moskeer tradisjonelt vært et sted for menn. Det har vært menns plikt å delta, mens kvinner har vært fritatt fra alle plikter knyttet til moskeliv. I nyere tid er dette endret. I Norge skjedde dette særlig fra 1980-tallet og fremover. Kvinner begynte å samles i moskeene. Flere moskeer fikk gradvis nye aktiviteter for kvinner og kvinner startet selv aktiviteter. Slik ble moskeene både møtesteder og læresteder for kvinner. Mange møttes i egne kvinnegrupper. Her fikk kvinner også oppgaver som ledere. Noen fikk ansvar for å lede bønn eller undervise og noen ble veiledere for andre.

I den islamske verden har moskeer tradisjonelt vært et sted for menn. I nyere tid er dette endret.

Endringen har delvis kommet på grunn av et generasjonsskifte. Moskeene har ungdomsforeninger, og disse skaper endringer. Ungdomsforeningene kan for eksempel gi unge kvinner sentrale roller. Parallelt med generasjonsskiftet får også flere voksne kvinner lederroller. Med andre ord er det nå kvinner i ulike aldre som trer inn på det som før har vært menns arena. Gradvis har flere kvinner fått plass som ledere, og de har blitt med på å sette dagsordenen i moskeene.

Endringen har delvis kommet på grunn av et generasjonsskifte. Moskeene har ungdomsforeninger som gir unge kvinner sentrale roller. Samtidig får flere voksne kvinner lederroller.

Aktive kvinner i moskeene

Vi har spurt: Hva betyr kvinner for moskeene? Undersøkelsen fra 2020 viste at mange kvinner i Muslimsk Dialognettverks medlemsmoskeer er aktive i moskeene. Moskeene kunne ikke opprettholdt all sin virksomhet, hvis det ikke var for frivillige kvinner og deres engasjement. I alle moskeene er kvinner helt sentrale for driften.

Moskeene kunne ikke opprettholdt all sin virksomhet, hvis det ikke var for frivillige kvinner og deres engasjement. I alle moskeene er kvinner helt sentrale for driften.

Mange kvinner arrangerer sosiale aktiviteter eller er særlig engasjert i arbeid med barn og unge. Noen har også oppgaver som administratorer, religions- eller språklærere. Språklærernes innsats for språk som albansk, arabisk, bosnisk og urdu er ekstra viktig å fremheve, fordi det sjelden undervises i disse språkene på norske skoler og høyskoler.

De fleste moskeer har egne kvinnegrupper. Det ligger mye sosial omsorg i slike nettverk. I noen moskeer arbeides det nå mer aktivt for å danne kjønnsblandede grupper. Samtidig er kvinnegrupper et sted for rekruttering av kvinner og for ledertrening. Gruppene øker kvinnelige lederes kompetanse.

De lærde kvinnene

Én gruppe kvinner har en særskilt status. Dette er de kvinnelige lærde, som på ulike språk kalles muallima, hoxhavica eller shaykha. Få nordmenn vet om denne gruppen, og de kan selv holde en lav profil. Det er likevel viktig å vite om dem, fordi de viser at også kvinner kan være islamske eksperter. Kvinnenes mulighet for autoritet kommer fra deres religiøse spesialutdannelse. Deres oppgaver er i dag knyttet til undervisning, rådgiving og rituell praksis. Kvinnene er svært viktige for arbeidet innad i moskeene, selv om de sjelden blir med i formelle styrer. Der er det andre menighetsmedlemmer som sitter.

» Én gruppe kvinner har en særskilt status. Dette er de kvinnelige lærde, som på ulike språk kalles muallima, hoxhavica eller shaykha. Få nordmenn vet om denne gruppen. De viser at også kvinner kan være islamske eksperter.

Kvinner i styrer og råd

Vi har spurt: I hvor stor grad deltar kvinner i moskeledelsen? Får de verv og formelt ansvar? Har dette endret seg de senere årene? Som nevnt: I moskeene er ikke lederne bare dem som er registrert i Brønnøysund-registeret. Norske moskeer har flere styrer, råd, underavdelinger og lokallag. I dag deltar kvinner på alle nivåene og i flere typer lederroller. Mye har endret seg siden 1980-tallet. Alle de fem moskeene i denne rapporten har hatt kvinnelige toppledere. Noen eksempler: Styrelederne i ICC Alna og i de bosniske moskeene i Stavanger, Trondheim og Lillehammer har vært kvinner. Det samme gjelder forstanderen i Albansk Islamsk Kultursenter; rådsleder og daglig leder i Rabita og lederen av Ung Rahma. Mange kvinner har også vært prosjekt- og komiteledere og enda flere har vært nestledere.

» I dag deltar kvinner på alle nivåene og i flere typer lederroller. Alle de fem moskeene i denne rapporten har hatt kvinnelige toppledere.

Alt i alt er det likevel en overvekt av mannlige ledere, selv om det er store ulikheter mellom moskeene (for detaljer, se bakerst i rapporten). Hvorfor er det fremdeles slik? Dette spørsmålet krever et langt svar. Her skal det bare kort nevnes at noen moskeer har hatt sentralstyret med bare menn. Dette kan knyttes til kultur og tradisjon. I disse moskeene deltar kvinner likevel i andre typer styrer og råd. I noen moskeer har styremedlemmer fortalt at de ønsker å rekruttere flere kvinner til alle typer råd og styrer, men at mange kvinner selv sier nei. Vervene krever frivillige og her deler moskeene utfordring med resten av frivillighets-Norge. Styremedlemmer har fortalt at de opplever at en endring synes å være på vei, men også at dette er en endring som tar tid.

Kvinnelige ledere deler makten med menn, men de blir ofte ikke like synlige eller kjente som dem. Likevel kan kvinnelige ledere bli bindeledd mellom moske og storsamfunn. For eksempel: Kvinnelige ledere kan ofte være involvert i samarbeid med bydelsutvalg og helsearbeidere. Disse kvinnelige lederne kan være like viktige som de mannlige lederne, fordi samarbeidet med offentlige myndigheter og interesseorganisasjoner er av stor betydning, selv om det er lavmælt. Mannlige ledere prioriterer ofte dialoggrupper og besøk av politikere. Det gjør dem mer synlige i media. Kvinners makt forblir derfor ofte mindre synlig, men det gjør den ikke mindre viktig.

Rekruttering av kvinner til lederverv

Blir kvinner aktivt rekruttert til lederverv? Ja, alle de fem moskeene i denne rapporten rekrutterer aktivt. De oppmuntrer enkeltindivider, bruker ungdomsorganisasjonene som opplæringssted, eller ber eksplisitt om kvinnelige kandidater ved valg. Selv om moskeene ikke bruker kvotering av kvinner, har alle en målsetning om flere aktive kvinner i styrer og råd. Flere moskeer ønsker seg 40-50 % kvinner i styrer og råd. Noen moskeer har allerede nådd dette målet, andre arbeider mot det. Som nevnt er moskeer ulikt organisert. Noen har ikke rekruttert kvinner til sentralstyrene, men de ønsker likevel kvinner i andre styrer og råd.

” Flere moskeer ønsker seg 40-50 % kvinner i styrer og råd. Noen moskeer har allerede nådd dette målet, andre arbeider mot det.

Kvinner i norske moskeer. En lang, men lite synlig tradisjon

I norske moskeer i dag deltar både kvinner og menn. Kvinner har deltatt lenger enn storsamfunnet har vært klar over. Samtidig har deres deltagelse ofte ikke vært like synlig som den mennene har. Dette kan være fordi flere kvinner har hatt praktiske oppgaver, og færre har deltatt i den formelle ledelsen. De to områdene praktiske oppgaver og ledelse er likevel tett knyttet sammen, fordi det er fra de aktive at nye ledere rekrutteres. Slik skapes nye muligheter for kvinner i moskeene.

KORT INFORMASJON OM MUSLIMSK DIALOGNETTVERKS FEM FØRSTE MEDLEMSMOSKEER

Albansk Islamsk Kultursenter Norge har de siste årene fått kvinner i lederposisjoner i styret. I 2022 er tallet 50 %. Moskeen har tradisjonelt vært mannsdominert når det gjelder ledelse og deler av aktiviteten. Kvinner har likevel alltid deltatt på generalforsamlingen og vært med å velge styret. Forventingen nå er at flere kvinner vil ønske å ta på seg verv av ulike slag. I deler av driften har flere kvinner vært særlig aktive. Dette gjelder eksempelvis undervisning i Koranresitasjon, også på høyt nivå. Her bruker senteret sin egen kvinnelige lærde hoxhavic. Religions- og språkundervisning av barn er et annet prioritert område hvor kvinner er aktive. Den nyinnredede moskeen har et stort, felles bønnerom med skillevegger som kan flyttes. Dette gir muligheter til å lage romslige avdelinger for kvinner, når de regelmessig overtar hele bygget.

Det islamske fellesskapet Bosnia-Hercegovina Norge er et nasjonalt trossamfunn, med mange lokallag over hele landet. Fellesskapet har en relativt høy prosentandel kvinner i drift og ledelse, både i lokalmoskeer og i sentralstyret, med høyest antall på lokalnivå (2022: 20-60 %). Organisasjonen har ansatt en kvinnelig lærd muallima, særlig for å møte kvinnelige medlemmers behov. Forventingen innad er at antall kvinner i ledelsen vil vokse ettersom yngre generasjoner overtar. Utviklingen blir knyttet til at kvinner selv ser det som en selvfølge at de kan delta på alle nivåer. To områder hvor mange kvinner deltar er i religions- og språkundervisningen av barn og unge, men de er også med å arrangere alle andre typer aktiviteter.

Center Rahma har ikke hatt tradisjon for kvinner i sentralstyret. Forventingen nå er at et generasjonsskifte vil følges av at flere kvinner vil delta i ledersjiktet. Kvinner er aktivt engasjerte i driften av Center Rahma, særlig på undervisningsfronten. Moskebygningen er for liten for undervisningsarbeidet, så her leier moskeene lokaler. På dette området har kvinner lederroller. Det har de også i senterets ungdomsgruppe (Ung Rahma), hvor flere velges til prosjektledere. Center Rahmas moskebygning fungerer både som et sted for bønn og som et sosialt samlingssted, i hovedsak for menn. Mye av den daglige driften er også organisert av menn. Kvinners fellesskap er i stor grad knyttet til kvinnegrupper, som driver egne aktiviteter. Det har regelmessig vært tradisjon for at kvinner overtar hele moskebygget i forbindelse med disse aktivitetene.

Islamic Cultural Centre Norway – ICC har hatt en parallellorganisering: Mye av kvinners aktiviteter finner sted innenfor ICC Kvinner. Samtidig er det i praksis samarbeid mellom kjønnene. Organisasjonsstrukturen gjør at det ikke har vært tradisjon for kvinner i sentralstyret, men flere i rådet som har ansvar for den daglige driften av moskeen. Siden 2019 har ICC også hatt kvinnelig styreleder i en av sine filialer. Vedtektsendringer kan endre hvordan trossamfunnet er organisert. De aktive i ICC arbeider for å rekruttere flere kvinner, både til det daglige arbeidet og til lederroller. Den aktive kvinnekomiteen og ungdomsgruppa (ICC Ung) gjør kvinner sentrale i driften av hovedmoskeen og filialene.

Det Islamske Forbundet Rabita

Det Islamske Forbundet Rabita har hatt og har fortsatt flere kvinner i lederposisjoner. Dette gjelder særlig knyttet til moskeens drift, med arrangement av og for kvinner og ved fellesarrangement på tvers av kjønn. Flere lærde kvinner er også permanent knyttet til Rabita. Lokale kvinners ekspertise viser seg også i undervisning i arabisk og religion på ulike nivå. Kvinner har hatt formelle lederroller siden trossamfunnet ble registrert i 1992. I 2022 har Rabita kvinnelig daglig leder og 40 % kvinner i styret. Selve moskebygget fungerer som et sted for bønn og som en sosial samlingsplass for begge kjønn. Planen er å bygge en ny moske på samme tomt som den nåværende ligger.

KVINNER I NORSKE MOSKEER. EN LANG, MEN LITE SYNLIG TRADISJON

I norske moskeer i dag deltar både kvinner og menn. Kvinner har deltatt lenger enn storsamfunnet har vært klar over. Samtidig har deres deltagelse ofte ikke vært like synlig som den mennene har. Dette kan være fordi flere kvinner har hatt praktiske oppgaver, og færre har deltatt i den formelle ledelsen. De to områdene praktiske oppgaver og ledelse er likevel tett knyttet sammen, fordi det er fra de aktive at nye ledere rekrutteres. Slik skapes nye muligheter for kvinner i moskeene.

MUSLIMSK DIALOGNETTVERK (MDN)

Muslimsk Dialognettverk (MDN) er en paraplyorganisasjon som gjennom sine medlemsmoskeer representerer over 30 000 muslimer i Norge. MDN er medlem av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL).

- Muslimsk Dialognettverk er en nasjonal arena for religionsmøter, kunnskapsbasert dialog og samarbeid med andre livssynsorganisasjoner, offentlige myndigheter og det øvrige samfunnet.
- I 2020 ga Muslimsk Dialognettverk ut rapporten *Endring i det stille. Kvinner i drift og ledelse av norske moskeer*. Rapporten er et forskningsarbeid basert på intervjuer i nettverkets første medlemsmoskeer.
- Muslimsk Dialognettverk er fortsatt opptatt av kvinners deltagelse i ledelsen av moskeene. MDN sin målsetning er å oppmuntre flere kvinner til å delta.

 facebook.com/MuslimskDialog/

 instagram.com/muslimsk_dialognettverk/

www.muslimskdialog.no